

INTERNATIONAL JOURNAL OF FIELD EDUCATION

Teacher's Views About the Visuals' are being used in Coursebooks Contribution on Learning According to Constructivist Learning Approach

Selda Kayak¹

YTU, Education Faculty, CEIT Department

ABSTRACT

The visuals in course books should contribute to learning in an appropriate way according to constructivist approach in order to increase the success. The aim of this study is to determine the teacher's views about the visuals' contribution in learning which are used in course books according to constructivist approach. Survey research model was used as a research method. Participants were 111 Science and Technology teachers working in different provinces in Turkey. Survey which was developed by the researcher was used and its reliability and validity analyses were completed. Mean and standard deviation values of the data were examined. In addition, frequency analyses were performed. According to the results, teacher's views about the visuals' contribution in learning according to constructivist learning approach were positive. However, the visuals were not initiative for creative and critical thinking skills. Concept maps and mind maps were not used in course books. Well-qualified visuals should be used in the course books. Concept maps and mind maps should be used in course books in order to contribute to the organization and summarization.

Key Words: Coursebook, Teachers' opinion, Contribution of visuals to learning.

ARTICLE INFO

Received: 17.04.2018

Revision received:

30.05.2018

Accepted: 05.06.2018

Published online:

22.06.2018

¹ Corresponding author:

Ar. Gör. Dr.

skayak@yildiz.edu.tr

0532 587 92 77

0212 383 48 44

Ders Kitaplarında Kullanılan Görsellerin Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımına Göre Öğrenmeye Katkısına Yönelik Öğretmen Görüşleri

Selda Kayak¹

Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, BÖTE Bölümü

ÖZET

Ders kitaplarındaki görsellerin benimsenen yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun olarak kullanılması ve öğrenmeye katkı sağlaması beklenmektedir. Bu araştırmanın amacı, İlköğretim Fen ve Teknoloji ders kitabı örneği üzerinden, ders kitabında kullanılan görsellerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre öğrenmeye katkısı hakkında öğretmen görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Tarama modelinde gerçekleştirilen araştırmanın örneklemini farklı illerde devlet okullarında çalışan 111 Fen ve Teknoloji öğretmeni oluşturmuştur. Araştırmada, araştırmacı tarafından geliştirilen, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları tamamlanmış bir ölçek kullanılmıştır. Elde edilen verilerin ortalama ve standart sapmaları hesaplanmış ayrıca frekans analizi yapılmıştır. Araştırma sonucunda genel olarak öğretmenlerin ders kitaplarındaki görsellerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygunluğu hakkında olumlu görüşe sahip oldukları görülmektedir. Ancak, kullanılan görsellerin yaratıcı ve eleştirel düşünmeye teşvik edici olmadığı, yerine göre kavram/zihin haritası kullanılmadığı ortaya çıkmıştır. Ders kitaplarında örgütlemeye ve özetlemeye yönelik kavram/zihin haritalarına yer verilmeli ve kullanım için nitelikli görseller seçilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Ders kitabı, öğretmen görüşü, görsellerin öğrenmeye katkısı.

MAKALE BİLGİSİ

Alınma

Tarihi:17.04.2018

Düzeltilmiş hali alınma

tarihi: 30.05.2018

Kabul Edilme Tarihi:

05.06.2018

Çevrimiçi yayınlanma

tarihi: 22.06.2018

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:

Ar. Gör. Dr.

skayak@yildiz.edu.tr

0532 587 92 77

0212 383 48 44

Giriş

Ders kitapları, öğretme-öğrenme sürecinde tüm zamanlarda en yaygın kullanılan ders araçlarındandır. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin daha planlı, programlı yapılabilmesi için ders kitabı önemli bir gereklilik olarak bugün dahi geçerliliğini korumaktadır. Çünkü ders kitabı, belli sınıf ve dersler için öğretme-öğrenme sürecini doğrudan etkileme niteliğine sahiptir (Gök, 2003. Akt. Özkan, 2010). Güneş (2002)'e göre ders kitabı; öğretim programları doğrultusunda hazırlanan, belirli düzeydeki öğrenciler için yazılan ve öğrenim amacı ile kullanılan, öğrenmeyi ve anımsamayı kolaylaştıran, kolaydan zora uzanan, sistemli ilerleme ve gelişme sunan teknik bir kitaptır.

Türkiye'de kitap geliştirmede genelde içerik öncelikle dikkate alınan unsur olmaktadır. Ders kitapları sadece bilgilerin bir araya getirildiği bir araç olmaktan çok, bilgilerin öğrenilmesini kolaylaştıran etkileşimli bir araç olmalıdır (Yalın, 1996). Öğrencilere bilgi ve görgü kazandırmayı amaçlayan ders kitapları hazırlanırken biçim ve görüntü unsurlarına önem verilmesi gerekmektedir. İlköğretim çağındaki öğrenciler biçim ve görüntü öğelerinin ön plânda olduğu kitapları daha çok severler. Biçim görünümünün içinde, kitabın kapağı, renk deseni, tablo, resim, fotoğraf gibi tüm görüntü öğelerinin yer alması gerekmektedir (Küçükahmet, 2003). Ders kitapları iyi seçilmişse, öğretim programını iyi yansıtıyorsa, öğrenci ve öğretmen açısından kullanılması kolaysa; görsel açıdan albenisi varsa, gerekli resimleri ve şekilleri işlevsel olarak içinde bulunduruyorsa bu o alana ilişkin iyi bir kitaptır denilebilir (Ceyhan ve Yiğit, 2004).

Diğer yandan, ülkemizde 2005 yılından itibaren öğretimde yapılandırmacılık anlayışı benimsenmiş dolayısıyla öğretim programlarında ve ders kitaplarında bu çerçevede yeniden düzenlemeye gidilmiştir. Yapılandırmacılık, öğrencilerin ilgi, istek ve geçmiş bilgileri temelinde, grup çalışmalarıyla kendi kendilerini ve stratejilerini sorgulayarak 'uzman öğrenci' durumuna geldikleri ideal sayılan bir yaklaşımdır (Yurdakul, 2007). Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre bireyler, öğrenme sürecinde aktif olup kendi kişisel bilgi ve anlamlarını kendileri yapılandırabilmektedirler. Birey, öğrenirken geçmişteki deneyimlerini ve ön bilgilerini kullanarak yeni bilgiler oluşturmaktadır (Shunk, 1996. Akt. Duman, 2007).

Yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre hazırlanan ders kitaplarında öğrenciye günlük yaşamla bağlantı kurdurulmalı ve çeşitli örnekler verilmelidir. Öğrenci öğreneceği bilginin günlük hayatla olan ilişkisini kurabilirse öğrenme öğrencinin zihninde daha somut gerçekleşecektir (Yurdakul, 2007). Öğrenmeyi kalıcı kılmak için de görsel öğelerden de

yararlanılmalıdır. Konular öğrencinin öğrenmesini kolaylaştıracak ve ilgisini çekecek görsel öğelerle (grafik, şekil, resim, fotoğraf, harita, karikatür vb.) desteklenmelidir (Ulusoy, 2008). Seçilen resimler nitelikli, konu ile ilgili, doğal, açık ve anlaşılır olmalıdır. Resimler çok ayrıntılı olmamalı gerçeği yansıtmalıdır (Güneş, 2007).

Öğrencilerin öğrenme, hatırlama, düşünme ve problem çözme becerilerini geliştiren ders kitapları tasarlamak, öğretme, öğrenme ve kitap tasarımı ile ilgili bilimsel araştırma bulgularının kitap tasarımına uygulanmasıyla mümkündür (Yalın, 1996). Görsel öğelerin öğrenme-öğretme sürecinde kullanılmasının öğrenmenin kalıcılığını artırdığı bilinmektedir. Öğrenmenin kalıcılığının, dolayısıyla başarının artırılması için görsel materyaller geliştirilirken ve ders kitaplarında görseller kullanılırken; görsellerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun olarak öğrenmeye katkı sağlaması beklenmektedir. Peki, acaba özellikle ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin en temel kaynağı olan ve yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının benimsendiği öğretim programına göre geliştirilen ders kitapları bu unsurları taşımakta mıdır? Ders kitaplarındaki görsellerin, yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına göre öğrenmeye katkısı hakkında bu kitapları bizzat derslerinde kullanan öğretmenlerin görüşleri nelerdir?

Günümüzde uygulamaya konan yenilikler ve değişen öğretim programlarına göre haliyle ders kitaplarında da değişiklikler meydana gelmektedir. İşte eklenen bu değişikliklerle birlikte bir takım değerlendirmelerin de yapılması gerekmektedir. Alan yazına bakıldığında ders kitabı incelemelerinde genelde içerik ön planda tutulmuş, kullanılan görsellerin niteliğinin özellikle de yapılandırmacı öğrenme yaklaşıma uygunluğunun değerlendirilmesi arka planda kalmıştır. Günümüzde yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının benimsenmesinden sonra geliştirilen ders kitaplarının, öğrenmeye katkısının yadsınamayacağı görseller açısından değerlendirilmesine oldukça ihtiyaç vardır. Özellikle öğretim programlarında benimsenen yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının ders kitaplarına yansımalarının tespit edilmesi gereklidir. Böylece uygun düzeltmeler ile ders kitapları görseller açısından daha etkili olabilecek bir biçime dönüştürülebilir ve öğretim sürecindeki başarı ve kalıcılık artırılabilir.

Bu araştırmanın amacı, ders kitaplarında kullanılan görsellerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşıma göre öğrenmeye katkısına yönelik öğretmen görüşlerini ortaya çıkarmak dolayısıyla ders kitaplarını, kullanılan görsellerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygunluğu bakımından değerlendirmektir.

Yöntem

Model

Araştırma, tarama modellerinden tekil tarama modeline uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada yansız belirlenen çalışma grubun ilköğretim ders kitaplarında kullanılan görsellere yönelik görüşlerinin ne olduğu belirlenmek istendiği için bu model seçilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İlköğretim Fen ve Teknoloji öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışmaya, 6'sı Ankara'dan, 33'ü Mersin'den ve 72'si İstanbul'dan olmak üzere toplam 111 tane Fen ve Teknoloji öğretmeni katılmıştır.

İnceleme alanı olarak öğretmenlerden Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından yayınlanan 6. Sınıf Fen ve Teknoloji ders kitabında yer alan “Canlılarda Üreme, Büyüme ve Gelişme” ünitesini değerlendirmeleri istenmiştir. Fen ve Teknoloji alanının seçilmesi; öncelikle, anlatılan konuların daha iyi öğrenilebilmesi için görsele daha çok ihtiyaç duyulan bir alan olmasından dolayıdır. Ayrıca, İlköğretim Fen ve Teknoloji Dersi Öğretim Programı incelendiğinde 6. Sınıf Öğrenme Alanları ve ünitelerde en çok kazanımın “Canlılarda Üreme, Büyüme ve Gelişme” ünitesinde bulunmasından dolayı da bu ünite tercih edilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Öğretmenlerin ders kitaplarında kullanılan görsellerle ilgili görüşlerini toplamak amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilen bir ölçme aracı kullanılmıştır. Ölçme aracı 20 maddeden oluşmaktadır. Ölçme aracında yer alan maddeler literatür taraması sonucu ortaya çıkarılmıştır. Bu aşamada yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının öğretileri baz alınmıştır ve görsellerin öğretme amacı ön planda tutulmuştur. Belirlenen maddeler ders kitaplarında bulunan tüm görsellerle (resim, fotoğraf, grafik, tablo, harita, çizelge, şema, çizgi, şekil vb.) ilgilidir. Bir bütün olarak maddelerde, görsellerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına dayalı olarak yerinin ve öneminin gözetildiği ölçme aracı “Görsellerin Öğrenmeye Katkısı” başlığına sahiptir.

Geliştirme aşamasında kapsam geçerliğini sağlamak amacıyla farklı üniversitelerde çalışan 15 uzmanın görüşüne başvurulmuş ve gelen dönütlere göre ölçek üzerinde düzenlemeler yapılmıştır. Güvenirliği sağlamak için de madde analizine dayalı olarak hesaplanan Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısına bakılmıştır. 0.79 Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısı ile ölçeğin güvenilir olduğu söylenebilir.

Verilerin Analizi

Ölçekte yer alan maddelerin yanıtlandırılabilmesi için “Evet”, “Kısmen” ve “Hayır” seçeneklerinden oluşan bir derecelendirme kullanılmıştır. Ayrıca her bir kısmın altında madde yanıtlama harici ek görüş bildirmek isteyenler için not kısmı bulunmaktadır. Verilerin analizinde, ölçekteki “Evet” seçeneği 3 puan, “Kısmen” seçeneği 2 puan ve “Hayır” Seçeneği 1 puan üzerinden hesaplanmıştır. Böylece her bir maddenin maximum 3 ve minimum 1 değerini alabildiği aritmetik ortalaması ve genel ortalama alınmıştır. Ayrıca her bir maddeye frekans analizi yapılmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

İlköğretim ders kitaplarından Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Fen ve Teknoloji ders kitabı örneği üzerinden öğretmenlerin ders kitaplarındaki görsellerin yapılandırmacı öğrenme anlayışına uygun olarak öğrenmeye katkısı ile ilgili görüşlerinin puanlanması (Min:1 ve Max:3) sonucu Tablo 1’de gösterildiği gibi genel ortalama 2,3 olarak bulunmuştur. Bu ortalamaya göre öğretmenlerin ders kitaplarındaki görsellerin öğrenmeye katkısı bakımından yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygunluğu hakkında genel olarak olumlu düşündükleri söylenebilir. Benzer şekilde Uzuner, Aktaş ve Albayrak (2010)’ın ders kitaplarının görseller açısından değerlendirildiği çalışmalarında Türkçe ders kitaplarındaki resimlemeleri öğretmenlerin genel anlamda olumlu olarak değerlendirdiği tespit edilmiştir.

Aşağıdaki tabloda (Tablo 1) maddelerle ilgili ortalama ve standart sapma verileri sunulmuştur.

Tablo 1. Maddelerle İlgili Betimleyici İstatistik Tablo

Maddeler	Sayı (n)	Aritmetik Ortalama(X)	Standart Sapma
1	111	2,5	,58
2	111	2,4	,59

3	111	2,3	,63
4	111	2,3	,62
5	110	2,3	,62
6	111	2,8	,39
7	111	2,8	,45
8	111	2,6	,55
9	111	2,4	,56
10	111	2,5	,53
11	111	2,4	,59
12	111	2,3	,62
13	111	2,0	,63
14	111	2,0	,63
15	111	2,5	,56
16	111	2,4	,56
17	110	2,3	,65
18	111	2,4	,58
19	111	2,3	,67
20	111	2,2	,76
Genel Ortalama		2,3	

Veri toplama aracındaki maddelerin içeriklerini görmek ve ayrı ayrı incelemek öğretmen düşüncelerinin net olarak ortaya çıkarılmasında ve dolayısıyla ders kitaplarındaki görsellerin yapılandırmacı yaklaşımı ne derece yansıttığının anlaşılmasında daha etkili olacaktır. Tablo 2’de ders kitaplarındaki görsellerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun olarak öğrenmeye katkısı ile ilgili öğretmen görüşlerine ilişkin frekans analizi ile elde edilen bulgular yer almaktadır.

Tablo 2. *Ders Kitaplarındaki Görsellerin Yapılandırmacı Öğrenme Yaklaşımına Uygun Olarak Öğrenmeye Katkısı ile İlgili Öğretmen Görüşlerine İlişkin Frekans Analizi*

Görseller;	Evet %	Kısmen %	Hayır %
1 Programın felsefesine uygun mu?	56,8	38,7	4,5
2 Hedef kitlenin seviyesine uygun mu?	51,4	43,2	5,4
3 Öğrencinin gündelik hayatla bağ kurmasını sağlıyor mu?	47,7	44,1	8,1
4 Gerçek yaşamı yansıtıyor mu?	45,9	46,8	7,2
5 Güncel bilgi içeriyor mu?	45,0	46,8	7,2
6 Doğru bilgi içeriyor mu?	84,7	14,4	0,9
7 (Cinsiyet, ırk, dil, din vb açısından) tarafsız mı?	88,3	8,11	3,6
8 Kazanımlara uygun mu?	68,5	27,9	3,6

9	Metni açıklamaya yardımcı oluyor mu?	51,4	45,0	3,6
10	İçeriğin kavranmasını kolaylaştırıyor mu?	57,7	40,5	1,8
11	İçeriği örgütlemeye yardımcı oluyor mu?	46,8	47,7	5,4
12	İçeriği özetlemeye yardımcı oluyor mu?	45,9	46,8	7,2
13	Yaratıcı düşünmeye teşvik edici nitelikte mi?	22,5	60,4	17,0
14	Eleştirel düşünmeye teşvik edici nitelikte mi?	21,6	59,5	19,0
15	Öğrenmeyi pekiştirmeye yardımcı olacak nitelikte mi?	55,0	41,4	3,6
16	Bilgileri yorumlamaya yardımcı olacak nitelikte mi?	49,5	46,8	3,6
17	Görsel okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine yardımcı olacak nitelikte mi?	44,1	45,0	9,9
18	Verilmek istenen mesajı doğru iletebiliyor mu?	51,4	44,1	4,5
19	Etkileşime izin veriyor mu?	42,3	45,9	12,0
20	Gerekli yerlerde kavram/zihin haritaları kullanılmış mı?	41,4	37,8	21,0

Tablo 2'ye göre; öğretmenlerin %50'den fazlası görsellerin programın felsefesine ve hedef kitlenin seviyesine uygunluğu, doğru bilgi içermesi, tarafsız olması, kazanımlara uygunluğu, metni açıklamaya ve içeriği kavramaya yardımcı olması, öğrenmeyi pekiştirmeye ve bilgileri yorumlamaya yardımcı nitelikte olması, mesajı doğru iletmesi ile ilgili sorulara evet cevabını vermiştir. Atıcı, Samancı ve Özel (2007)'in İlköğretim Fen Bilgisi ders kitaplarının biyoloji konuları yönünden eleştirel olarak incelendiği çalışmalarında öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının görsel unsurlar bakımından genel olarak kitabı yeterli buldukları bulgusu elde edilmiştir.

Diğer taraftan; görsellerin gündelik hayatla bağ kurması, gerçek yaşamı yansıtması, güncel bilgi içermesi, içeriği örgütlemeye ve özetlemeye yardımcı olması, yaratıcı ve eleştirel düşünmeye teşvik edici olması, görsel okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine yardımcı olması ve son olarak etkileşim sağlaması ile ilgili sorulara öğretmenlerin çoğunluğu kısmen cevabını vermişlerdir. Öğretmenlerin %20'si ise kavram/zihin haritası kullanılmış mı sorusuna hayır demiştir. Yine benzer oranda öğretmen, görsellerin yaratıcı ve eleştirel düşünmeye teşvik edici olmadığını belirtmiştir. Kırbaş, Orhan ve Topal (2012)'in ilköğretim Türkçe ders kitaplarındaki görsel öğelerle ilgili yaptıkları çalışmada da bir takım becerilerin geliştirilmesinde görsel öğelere yer verilmediği ve görsel öğelerin öğrencilerin yaratıcı düşünme becerilerini geliştirmede yeterli olmadığı ortaya çıkarılmıştır.

Ölçme aracı sayesinde öğretmenlerin ayrıca belirtmek istedikleri görüşleri, açık uçlu olarak alınmıştır. Alınan bu açık uçlu ifadeler arasında sıkça tekrarlanan görüşler aşağıda ilgili kısmın altında maddeler halinde yazılmıştır.

Fazla ve gereksiz görsel kullanımı ile ilgili olarak öğretmenlerin açık uçlu olarak belirttikleri görüşleri:

- Konu ile ilgili birçok görsel var ama görseller arası ilişki net değil.
- Çok resim var ve resimler anlaşılıyor. Öğrencilerin takip etmesi zor oluyor ve kafası karışıyor.
- Yapılandırıcılık anlayışı bol etkinlik ve resim olarak algılandığı için bir sürü gereksiz görsel bulunuyor.

Görsellerin yetersizliği ile ilgili olarak öğretmenlerin açık uçlu olarak belirttikleri görüşleri:

- Görseller yeterli değil, başka kaynaklarla destekliyorum.
- Etkileşim yok. Biraz daha hareketlendirilip gerekirse karikatürlerle desteklenmeli.
- Detaylara fazla önem verilmemiş.
- Görseller, yaratıcı düşünmeye teşvik edici değil.
- Görseller, görsel öğrenen öğrenciler için yeterli değil.
- Görsellerde tutarlılık olmaması öğrencilerin kafasını karıştırıyor.

Sonuç ve Öneriler

Öğretim sürecinde kullanılan görsellerin öğrenmeye sağladığı katkılar çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Bu çalışmada ise öğrenmeye bu denli katkısı olan görsellerin ders kitaplarında yapılandırıcı öğrenme yaklaşımına uygun olarak kullanılıp kullanılmadığı öğretmen görüşleri doğrultusunda belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışma için örnek olarak seçilen Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan Fen ve Teknoloji dersi 6. Sınıf ders kitabı, görsellerin yapılandırıcı öğrenme yaklaşımına uygun olarak öğrenmeye katkısı bakımından Fen ve Teknoloji öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir.

Ders kitaplarında uygun seçilen ve kullanılan görsellerin; bilgi aktarımını kolaylaştırmada, öğrenmeyi sağlamada ve bilgilerin kalıcılığını artırmada önemli işlevi vardır. Özellikle öğrenim hayatlarında öğrencilerin tanıştıkları ilk yazılı materyal olma özelliği de taşıyan ders kitaplarının okuma alışkanlığını da artıracak şekilde düzenlenmesi faydalı olacaktır. Nitekim, Mazlum ve Mazlum (2016)'un İlköğretim 4. sınıf ders kitaplarının görsel tasarımına yönelik öğretmen görüşlerini değerlendirdikleri çalışmalarında küçük yaş

grubundaki öğrencilerin ders kitabındaki görsellerin uzmanlar tarafından nitelikli ve içeriğe uygun olarak oluşturulması gerektiği bulunmuştur.

Bu araştırmanın sonucuna göre; öğretmenler, ders kitaplarındaki görsellerin öğrenmeye katkısı bakımından yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygunluğu hakkında genel olarak olumlu düşünceye sahiptirler. Taş'ın (2007) yaptığı bir çalışmada da ders kitaplarının genel olarak tasarım ve görsel düzenine ilişkin öğretmen görüşlerinin olumlu olduğu ortaya çıkmıştır. Özkan ve Tutkun (2014)'un yapmış olduğu benzer bir çalışmada ise ders kitaplarında görsel boyut ve içerik tutarlılığının kısmen yeterli olduğu sonucu çıkmıştır. Öğretmen görüşlerindeki bu küçük farklılıklar incelenen ders kitaplarının farklı branşlarda olmasından kaynaklanmış olabilir.

Araştırmanın bir diğer sonucu, ders kitaplarında yapılandırmacı öğrenme yaklaşımının bir gereği imiş gibi çok sayıda gereksiz görsel kullanıldığıdır. Alpan (2004) da ders kitaplarında görsel kullanımı ile ilgili olarak; ders kitaplarında yer alan görsel öğelerin, görsellere yer verdim kaygısıyla gerçekleştirilmekte olduğunu, üstelik bu görsel öğelerin nitelik açısından da yeterli görülmediğini söylemektedir.

Ders kitaplarındaki görsellerin öğrenmeye katkısı ile ilgili öğretmen görüşlerine göre; görseller programın felsefesine uygundur, hedef kitlenin seviyesine uygundur, doğru bilgi içerir, tarafsızdır, kazanımlara uygundur, metni açıklamaya ve içeriği kavramaya yardımcıdır, öğrenmeyi pekiştirmeye ve bilgileri yorumlamaya yardımcı niteliktedir, mesajı doğru iletir. Şahin (2012) ise ders kitaplarının değerlendirildiği bir çalışmada; ders kitaplarında metin örgütleyicileri, görsel öğeler ve sayfa tasarımının genellikle etkili kullanılmadığını bulmuştur. Diğer taraftan, görsellerin; gündelik hayatla bağ kurması, gerçek yaşamı yansıtması, güncel bilgi içermesi, içeriği örgütlemeye ve özetlemeye yardımcı olması, yaratıcı ve eleştirel düşünmeye teşvik edici olması, görsel okuryazarlık becerisinin geliştirilmesine yardımcı olması ve son olarak etkileşim sağlaması ile ilgili eksiklikleri vardır. Görseller yaratıcı ve eleştirel düşünmeye teşvik edici değildir. Yerine göre kavram/zihin haritası kullanılmamıştır. Benzer şekilde Şahin (2014)'in ders kitaplarını görsel tasarım ilkeleri açısından değerlendirdiği çalışmada; şema, grafik, kavram haritası, bulmaca, kavramsal karikatür vb. görsel öğelerin kullanılmadığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler sunulabilir:

- Öncelikle ders kitaplarında kullanım için nitelikli görseller tercih edilmelidir. Bu bakımdan görsellerin ilgili uzmanlar tarafından üretilmesi veya seçilmesi yararlı olacaktır.
- Öğrencilerin öğrenmelerini kolaylaştırmak amacıyla ders kitaplarında örgütleme ve özetlemeye yönelik kavram haritalarına ve zihin haritalarına yer verilmelidir.
- Öğrenci merkezli yapılandırmacı öğrenme yaklaşımında öğrencilerin çeşitli düşünme becerilerini geliştirebilmek esastır. Bunu sağlamak amacıyla görseller yaratıcı ve eleştirel düşünmeye teşvik edici nitelikte olmalıdır.
- Öğrencilerde başarının artırılması, yaratıcılığın geliştirilmesi ve araştırma isteğinin oluşturabilmesi amacıyla öğrencilerin hayal kurma ve merak duygularını uyandıracak görseller kullanılmalıdır.
- Bu çalışmada örnek olarak Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yayınlanan 6. sınıf Fen ve Teknoloji ders kitabı seçilmiş ve Fen ve Teknoloji öğretmenlerinin ders kitabında bulunan görsellerin yapılandırmacı öğrenme yaklaşımına uygun olarak öğrenmeye katkısı ile ilgili görüşlerine yer verilmiştir. Başka sınıf düzeyine ait ve/veya başka branş ders kitaplarındaki görselleri inceleyen araştırmalar yapılabilir.

Kaynakça

- Alpan, G. B. (2004). Ders Kitaplarındaki Grafik Tasarımın Öğrenci Başarısına ve Derse İlişkin Tutumlarına Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Atıcı, T., Samancı, N. K. ve Özel, Ç. A. (2007). İlköğretim Fen Bilgisi Ders Kitaplarının Biyoloji Konuları Yönünden Eleştirel Olarak İncelenmesi ve Öğretmen Görüşleri. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 5 (1).
- Ceyhan, E. ve Yiğit, B. (2004). Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi. Anı Yayıncılık, Ankara.
- Duman, B. (2007). Eğitimde Çağdaş Yaklaşımlar. Öğretim İlke ve Yöntemleri (Ed.: Ocak G.). Pegema Yayıncılık, Ankara.
- Gök, F. (2003). Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitaplarında İnsan Hakları Tarama Sonuçları. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Güneş, F. (2002). Ders Kitaplarının İncelenmesi. Ocak Yayınları, Ankara.
- Güneş, F. (2007). Türkçe Öğretimi ve Zihinsel Yapılandırma. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kırbaş, A., Orhan, S. ve Topal, Y. (2012). İlköğretim Türkçe Ders Kitaplarındaki Görsel Ögelere Öğretmen Görüşlerinden Hareketle Eleştirel Bir Bakış. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7(4).
- Küçükahmet, L. (2003). Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Mazlum, Ö. ve Mazlum, F.S. (2016). İlköğretim 4. Sınıf Ders Kitaplarının Görsel Tasarımına Yönelik Öğretmen Görüşlerinin Değerlendirilmesi. Sanat Eğitimi Dergisi, 4 (1).
- Özkan, R. (2010). Türk Eğitim Sisteminde Himayeci Değerler: İlköğretim Ders Kitapları Örneği. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 7 (1).

- Özkan, R. ve Tutkun, S. B. (2014). İlköğretim Sosyal Alan Ders Kitaplarının Görsel Boyut ve İçerik Tutarlılığı Açısından İncelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (24).
- Şahin, M. (2012). Ders Kitaplarının Mesaj Tasarımı İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13 (3).
- Şahin, M. (2014). Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının Görsel Tasarım İlkeleri Açısından Değerlendirilmesi. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23 (1).
- Taş, A. M. (2007). Yeni Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarına İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Belirlenmesi. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17.
- Ulusoy, K. (2008). Sosyal Bilgilerde Ders Kitapları. *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi* (Ed.: Tay, B. ve Öcal, A.). Pegema Yayıncılık, Ankara.
- Uzuner, S., Aktaş, E. ve Albayrak, L. (2010). Türkçe 6, 7 ve 8. Sınıf Ders Kitaplarının Görseller (İllüstrasyonlar) Açısından Değerlendirilmesi. *TÜBAR*, XXVII, Bahar.
- Yalın, H.İ. (1996). Ders Kitapları Tasarımı. *Milli Eğitim Dergisi*, 132.
- Yurdakul, B. (2007). Yapılandırmacılık. *Eğitimde Yeni Yönelimler* (Ed. : Ozcan Demirel). Pegema Yayıncılık, Ankara.